

NURETTİN TOPÇU'NUN DEVLET ANLAYIŞI: MİLLİ DEVLET

Dr. Öğr. Üye. Ahmet İŞLER*

ÖZ

Türk düşünce tarihinin önemli isimlerinden biri olan Nurettin Topçu, kaleme aldığı eserlerde devlet mefhumuna özel bir önem atfetmektedir. Onun düşüncesinde devlet, Allah'a ulaşılacak bir yoldur. Topçu, devlet ile ilgili fikirlerini Anadolu merkezli İslam anlayışı, İsyah Ahlakı ve İslam sosyalizmi adını verdiği kavramlar etrafında şekillendirmiştir. Ayrıca düşüncelerini Batılı fikirlerle harmanlamak suretiyle ortaya koymuştur. Bu bakımdan kendine has ve Türkiye'deki fikri akımlara tepkisel olarak şekillendirdiği devlet anlayışına "milli devlet" adını vermektedir. Topçu, milli devleti Anadolu coğrafyası ile sınırlayarak, yerli ve milli bir devlet modelini benimsemiştir. Bu doğrultuda merkezîyetçi ve otoriter şeklinde tanımladığı milli devletin sosyal, siyasal, kültürel, iktisadi ve askeri unsurlarını tespit etmiş, tarih boyunca Anadolu'da kurulan Türk devletlerinin milli devlet ile olan bağını ispat etmeye yönelik görüşler öne sürmüştür.

Bu çalışmada Topçu'nun 1939 yılında çıkarttığı *Hareket Dergisi* referans alınarak onun devlet anlayışı ve özelde milli devlete yüklediği anlamlar üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla Topçu'nun eserlerindeki fikirler içerik analizi metodu ile irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın neticesinde Topçu'nun kurulacak milli devletin ve bu sistemin tüm kurumlarının ilham kaynağını İslamiyet'te bulduğu görülmüştür. Geleneğe vurgu yapan ve ahlakı devletin temel dinamiklerinden biri olarak gören Topçu, Anadolu'yu İslam'ın merkezine alarak devlet anlayışının çerçevesini çizmişti. Ancak milli devlet anlayışını Batılı kavram ve paradigmalara izah ederek eklektik bir yorum ile temellendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Milli Devlet, Muhafazakârlık, Anadoluçuluk.

NURETTİN TOPÇU'S PERCEPTION OF STATE: THE NATIONAL STATE

ABSTRACT

Nurettin Topçu, one of the most important figures in the history of Turkish thought, attaches special importance to the concept of state in his works. In his opinion, the state is a way to reach God. Topçu shaped his ideas about the state around the concepts which he called Anatolian-based Understanding of Islam, the Ethics of Revolt and Islamic Socialism. He also expressed his thoughts by harmonizing them with western ideas. In this respect, the concept of the state, which was peculiar and shaped in response to the intellectual currents current yerine ideologies de denebilir. in Turkey, is called "national state" by him. Topçu has adopted a domestic and national state concept by limiting the national state to Anatolia. In this respect, he determined the social, political, cultural, economic and military elements of the national state, which he described as centralized and authoritarian, and produced opinions to prove the connection of Turkish states established in Anatolia throughout history with the national state.

In this study, the *Journal of Movement* published by Topçu in 1939 is referenced and the meanings on which it imposes the state and the national state in particular. Therefore, the ideas of Topçu in his works were tried to be examined by the method of content analysis. As a result of this study, it is observed that Topçu found the inspiration of the national state and its all institutions in the religion of Islam. Topçu, who highlighted the tradition and considered ethics as

* Bitlis Eren Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü, ahmet_isler@hotmail.com, Orcid ID: 0000-0002-9742-1260

one of the fundamental dynamics of the state, drew attention to the understanding of state by putting Anatolia at the center of Islam. However, he built his understanding of national state with eclectic comments by explaining it with western concepts and paradigms.

Key Words: Nurettin Topçu, National State, Conservatism, Anatolianism.

Giriş

Nurettin Topçu fikirden sanata, edebiyattan felsefeye kadar çeşitli alanlarda önemli izler bırakan düşünürlerden biridir. Erken Cumhuriyet döneminde bizzat Atatürk'ün talimatıyla yurt dışına gönderilen ve devlet bursuyla eğitim görenler içinde yer alan (Aksakal, 2016: 19) Topçu, Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe alanında doktora öğrenimi tamamlayıp 1934'te Türkiye'ye dönmüştür. Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmeni olarak göreve başlayan Topçu, fikirlerini toplum ile paylaşmak üzere 1939'da Hareket adlı bir dergi çıkarmıştır (Kara, 2013: 31). Topçu'nun fikirleri üzerinde Batı medeniyetinin ahlaki ve sosyal yönlerine eleştiriler barındıran mistik Hıristiyan çevrenin etkisi olmuştur (Öğün, 1992: 47). Bu etki ile İslam-mistisizmini geliştirmeye çalışmış, bu doğrultuda 1945'de Şeyh Abdülaziz Bekkine'ye intisap etmiştir (Dural, 2010: 155). Kara'ya (2013: 34-35) göre de Topçu'nun bu yönelişi ve tasavvufa olan ilgisi, Paris'te almış olduğu eğitimden kaynaklanmaktadır. Somuncu'ya (2006: 220) göre Topçu, "modernist ideolojinin karşısında gelenekçi bir reformist"tir. Batıda almış olduğu eğitim ve mistik/tasavvufi İslam anlayışı, fikirlerinin eklektik tarafını işaret eder. Topçu bu yönüyle Cumhuriyet döneminde yaşanan krizlerden ve fikir akımlarının kendisindeki izdüşümünden hareketle, yeni sentezlere ve reaksiyoner bir kimliğe bürünmüştür (Emre, 2016: 42-43). Topçu "ne Batıyı Doğuya, ne de doğuyu Batıya feda etmiştir. Her ikisinden de kendi sistemi için uygun yanları kotarmış ve bunları büyük bir maharetle uzlaştırmıştır. Felsefe ile dini, bilim ile dini, sanat ile dini ve daha da önemlisi Batılı düşünürlerle doğulu düşünürleri kompleksiz bir biçimde diyaloga sokabilmiştir" (Şen, 2016: 66). Farklı meselelerde ortaya koyduğu özgün fikirler, toplumsal sorunların nedenlerine inerek çözümler üretmesi gibi hususlar Topçu'yu farklı kılan özelliğidir. Onun devlet anlayışında da bu özelliğini görmek mümkündür. Türk Milli Kültür Vakfı, Aydınlar Ocağı, Milli Türk Talebe Birliği gibi kuruluşların faaliyetlerine aktif olarak katılan Topçu, Türk Milliyetçiler Cemiyeti'nin manevi lideri olarak bilinmektedir (Öğün, 1992: 51). Bu özellikleriyle birlikte Topçu, sadece bir fikir adamı değil aynı zamanda aksiyoner bir kimliğe de sahip olduğunu gösterir.

Topçu'nun 1939 yılında çıkarttığı *Hareket* dergisinin adı Maurice Blondel'in hareket felsefesinden esinlenmiştir. Hareket kavramının bireyin önündeki engellerin bir çözümü olduğuna değinen Topçu'ya göre, "hareketin bulunmadığı yerde Allah yoktur, o nerede görünürse Allah oradadır" (2015: 50). Bundan ötürü hayatın her alanında olduğu gibi aile, toplum ve devlet gibi unsurların hareket kaynağını inançta bulur. Öte yandan metafizikçi bir anlayışa dayanan Topçu'nun fikirleri üzerinde Bergson felsefesinin de izleri bulunmaktadır (Mollaer, 2008: 176). Ayrıca Topçu hareket felsefesinin yanında ahlak felsefesine de önem atfetmektedir. Ona göre (1966: 3) 11. yüzyılda Anadolu'da kurulan milli birliğin temeli bu ahlak anlayışına dayanır. Ahlak ve ruh birlikteliğinin toplumda ahenk ve nizamı oluşturduğunu ifade eden yazara göre aksi halde toplumda çatışmalar yaşanabilecektir. Nitekim Topçu'nun devlet ile ilgili görüşlerinde doktora tezi olan İsyah Ahlâkî'nden izler görmek mümkündür. Topçu bu yönüyle vatan ve tarih eksenli geliştirdiği yorumunu Batıdaki ruhçu anlayışla İslami

mistik bir temele dayandırmıştır. Onun “adalet kaygılı” isyanında ölçüt ahlaki değerlerdir, bunun olmadığı yerde düzensizlik hâkimdir. Adaletin zedelendiği yerde ise toplum düzeni bozulur ve “aile, toplum ve devlet”in temelleri sarsılarak yıkımlar meydana gelir (Aydoğdu, 2009: 446).

Türk düşünce tarihinde milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı, Anadoluçu ve sosyalist fikir akımları açısından önemli bir yer teşkil eden Topçu, tüm bunlara rağmen Emre'nin (2020: 120) ifadesiyle “Mahallesi Olmayan Düşünür”dür. Anadolu coğrafyasını ve irfanını merkeze alarak Malazgirt Savaşı'yla başlatılan bir tarih anlayışını benimseyen Topçu'nun fikirleri kendine özgüdür. Bu bakımdan diğer Anadoluçu anlayışlardan farklı yaklaşımlar barındırır. Çıkarttığı *Hareket* dergisi “milliyetçiliği İslamla kaynaştırma eğilimi” şeklinde yorumlanmasına (Çınar, 2013: 175) karşın kendisine has milliyetçi bir anlayışı vardır. Yine kendisini muhafazakâr olarak nitelendirmesine rağmen fikirleri, İslami ve muhafazakâr düşünceye yönelik eleştiriler barındırır. Topçu, (2017: 4) muhafazakârlık kavramının salt dini boyut ile sınırlandırmanın doğru olmadığını, muhafazakârlığın sosyal, siyasal ve ekonomik unsurlarının da olduğunu savunarak Türk muhafazakârlığına farklı bir yorum getirmiştir. Ayrıca Türkiye'deki İslami ve muhafazakâr düşüncenin salt geçmişe ve geleneğe körü körüne bağlı olan anlayışlarını da doğru bulmaz (Akın, Meşe, 2013: 153). Hakikatte devletin vazgeçilemez olduğunu düşünen Topçu, (2016: 94-95) devletin görevlerinin sadece güvenlik, eğitim veya adalet olmadığını; dayanışmayı sağlayacak, adaleti öğretecek insani ve evrensel bir vazife olduğunu belirtir. Aksi halde “polis devleti” veya “zorba devlet” bir “asalak”tır, “istismar eden ve istismarı öğreten bir kuvvettir.” Onun (2016: 220) uysallığı reddeden isyancı ahlakı, anarşizm veya ihtilalci görüşlerin karşısında bir paradigmaya dayanır ve bunların alternatifini Allaha itaatkâr olmak ve onun iradesine teslim olmaktan geçtiğini savunur. Topçu'nun içinde bulunduğu sağ muhafazakâr geleneğe karşın, farklı bir biçimde ele aldığı felsefi görüşleri, siyasal ve sosyal tasavvurları ve İslami Sosyalizm anlayışı gibi görüşleri onu “ayrık” kılmaktadır (Suveren, 2014: 41). Nitekim Topçu'nun sahip olduğu fikri anlayış onu farklı fikri akımlarının temsil ettiği kesimlerden ayrı bir yerde durduğunu göstermektedir.

Topçu (1939: 76) Osmanlıcı, İslamcı, Turancı ve Türkçü fikir akımlarının millet ve milli devlete dönük anlayışına da sıcak bakmamıştır. Bu anlayış aynı zamanda onun milli devlete yüklediği anlamda tezahür etmektedir. Ona göre İslamcılar “ümme devrinin artışı” idi ve Anadolu'daki “emek” ve “toprağı” tanınamaktaydı. Yeni Osmanlılar “milli devlet” fikrinin ön planda olduğu dönemde “ne idüğü belirsiz bir vatan aşkı”nı savunuyorlardı. Türkçü ve Turancıların millet anlayışı ise “soyut”tu. Oysa Batı'da Fransız ihtilali ile oluşan millet anlayışını geçmiş dönemlerde Anadolu'ya gelen Türkmenlerin gerçekleştirdiğini savunan Topçu, (1972: 5) Fransız İhtilali sonrasında meydana gelen milli devletlere sıcak bakmaktadır. Tanzimat döneminden beri bu ruhu ortaya koyacak bir bilincin gelişmediğini düşünen Topçu, modern dönemde Avrupa'da meydana gelen milliyetçilik akımının ilk çağlardan beri var olan milli birlikteliklerin imparatorluklar tarafından ortadan kaldırıldığını düşünmektedir. Ancak Topçu'ya göre Avrupa'da kurulan milli devletler zaman içinde imparatorluğa dönüşmüştür. Çünkü bu devletler milli olma özelliğini birden çok “soy” barındırdığından dolayı kaybetmiştir. Osmanlı Devleti'nde ise “anasoy” olan Oğuzlar ihmal edilmiş, “yabancılar”a pozitif ayırım uygulanmıştır. Topçu (1943: 356) bu durumu “imparatorlukta Müslümanlık

kisvesine bürünen Sırp, Arnavut, Arap ve Çerkez çocukları saray ve hükümet kapılarında en mühim yerleri aldılar” cümlesiyle ifade etmiştir. Topçu'nun bu yaklaşımı “Anadolu ırkçılığı” ile suçlanmıştır. Dural'a göre (2010: 328-329) Topçu, göçmen karşıtı bir politikayı savunmaktadır ve Anadolu'daki gayrimüslimler ve Balkan, Kafkas kökenli muhacir Müslümanları “yabancı” hatta “düşman” olarak görmektedir. Pertev Naili Boratav da Anadolu halkını yerli ve yabancı olarak kategorize etmeyi ırkçılık olarak nitelendirmektedir (aktaran: Öztürkmen, 264). Topçu açısından Osmanlı döneminden beri yabancı unsurlar devlet yönetiminde etkin olmuş, Anadolu insanı ikinci plana itilmiştir. Anadolu halkının yabancı olarak atfedilen kesimlerle iktidar mücadelesi verdiğini belirten Topçu, bu durumun çözümünü milliyetçi bir harekete ve milli bir devletin inşasına bağlamıştır. II. Meşrutiyet döneminde milli olarak gösterilen İttihat Terakki Cemiyeti ise ona göre yerli ve milli bir hareket değildir. Ancak İstiklal Harbi sonunda Anadolu'daki hareketin “milli” bir hükümet kurduğunu ileri süren Topçu, (1943: 356) Ankara hükümetini “milli” görmesine rağmen eserlerinde Kemalizm'e ve sonrasındaki yönetimlere karşı eleştirel bir duruş sergilemiştir. Aslında Topçu'nun teritoryal (toprak, vatan) milliyetçiliği ile Kemalizm arasında bazı benzerlikler olsa da onun temel referansı “İslam”dır ve din kültürünün en önemli ögesini oluşturur. Ancak Kemalist modernleşmenin laik karakteri ve geleneğe mesafeli oluşu Topçu tarafından eleştirilmiştir (Şehsuvaroğlu, 2011: 87,118). Nitekim erken cumhuriyet döneminde milli bir tarih ortaya konulmuş ancak bu anlayış Türk İslam tarihi yerine İslamiyet öncesini merkeze almıştır (Şimşek, Satan, 2011: 24). Bundan dolayı Topçu (1953: 2) Kemalist tarih anlayışının milleti tarihinden ve tarihi eserlerinden kopardığını düşünmektedir. Türklüğün ve milli olmanın ölçütünü Anadolu'ya, İslamiyet'e ve Anadolu'yu manevi olarak mayalayan kanaat önderlerine bağlayan Topçu, Misak-ı Milli sınırları ve ulus-devlet gibi boyutlarıyla Kemalizm'in mevcut resmi tezine bir uzlaşma olarak yaklaştığı söylenebilir. Ayrıca Topçu, (1972: 6-7) Anadolu dışında kurulan Türk devletlerini hem Türk Tarihi içinde değerlendirmez hem de bunları “milli tarih” dışında tutar. Bundan dolayı milli tarih “Anadolu Türkleri Tarihi” veya “Anadolu Tarihi”dir. Esas unsurun Türkmenler olduğunu öne süren Topçu, milli tarihin aynı zamanda “Müslüman Anadolu Tarihi” olduğunu da ileri sürmüştür. Türkmenlerin sahip olduğu “devlet kuruculuk özelliğini” onların millet olma şuuruyla açıklayan Topçu, Anadolu Türkünü “İslam'ın bayraktarı” olarak nitelemiştir.

Topçu (1943: 356) milli birliğin esaslarını soy, vatan, emek, dil, din ve dilek birlikteliği şeklinde sıralamıştır. Bu görüş aynı zamanda sübjektif millet anlayışına dayanır. Nitekim Ernest Renan (1946: 1245) da milleti “bağ, mazi, hatıra, amaç, ideal, istikbal ve ülkü birliği” ile bir araya gelen topluluklar olarak nitelendirmiştir. Fransızlar dil ve vatan eksenli milli birlik kurarken buna karşılık Almanlar soy birliğini önemsemiştir. Bundan yola çıkarak Topçu'nun yaklaşımının modern millet anlayışıyla paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Öte yandan Topçu (1939: 64) muhafazakâr düşünce de olduğu gibi geçmişteki insanlığın ortak değerlerini göz önünde tutmuştur. Anadolu'yu vatan edinmiş, burada daha önce medeniyet kuranları yok saymadan, eski medeniyetlerle de kaynaşarak, üzerinde İslam medeniyetinin inşa edildiği bir yer olarak görmektedir. Ona göre Anadolu'nun asıl mayası İslam'dır. Bu topraklar üzerinde bin yıla yakın sürede yaşanan kaynaşmalara rağmen, Oğuz ırkından gelen ve aslını kaybetmeyen bir Türk soyu bulunur. Zengin Türk diline sahip, “merkeziyetçi, otoriteli ve

mesuliyetli” bir devlet ve ekonomik sistemi “ruhçu sosyalist” olan Anadolu bir fikri benimsemiştir (Topçu, 1972: 29). Topçu’nun bu düşüncesi aynı zamanda onun devlet anlayışına ilişkin yazılarında görülmektedir. Anadoluçuluk düşüncesinin yanında 1960’lardan sonra daha net bir biçimde İslam sosyalizmi fikrini ön plana çıkaran Topçu, “Müslüman Anadolu Sosyalizmi” adını verdiği düşüncesini “İslam’ın ruh ve ahlakına sahip” Anadolu insanının birlikteliği (Topçu, 1968: 4) şeklinde ifade etmiştir. Ona göre (1969: 4), İslam ahlakı ile Anadolu milliyetçilik anlayışının terkiinden sosyalizm neşet etmiştir. “Anadolu coğrafyası” ve “İslamiyet”i ana unsurlar olarak belirleyen Topçu, bu kavramlar etrafında şekillendirdiği devlet anlayışını, modern dönemdeki ulus-devlet ile ilişkilendirerek yorumlama yoluna gitmiştir.

Nurettin Topçu’nun Devlet Anlayışı: Milli Devlet

Topçu (1948: 2) devleti kararlaştırılmış bir toprak parçası üzerinde halkın hâkimiyetine dayalı “manevi birlik” şeklinde tarif eder. Ona göre millet, varlığın ruhu demektir. Vatan tek başına bir vücut ise, millet onun hayatı, devlet ise ruhudur. Devlet aynı zamanda milletin şuurudur. Devletin kaynağını ilahi ve mistik kavramlarla belirleyen Topçu’ya göre bir topluluk ancak devlet olduğu zaman manevi varlık değerine ulaşabilecektir. Aksi halde devletler yıkılmaya mahkûmdurlar. Topçu, milli tarihi etnik temelden daha çok Anadolu coğrafyası ve buradaki yerli halka bağlamıştır. Buradaki anlayış, vatan-millet ve devlet üçlemesiyle modern millet ve devlet anlayışıyla paralellik göstermektedir. Nitekim bir devletin teşekkülü için ortak kolektif unsurlara ihtiyaç vardır. Hobsbawm’a (2014: 24, 223) göre de dil, tarih, vatan, kültür gibi ortak unsurlar ancak modern dönemde devlet boyutuyla ele alınmalıdır. Özü itibariyle modern bir olgu olan millet, belli bir toprak üzerinde egemenlik kurmakla, yani ulus-devlet ile ilişkilendirildiğinde anlam kazanır. Aksi halde millet veya milliyetleri tartışmanın anlamı yoktur. Yine Anderson (2015: 179) da Fransız milliyetçiliğinin devlet yönetimini ele geçirdiği ve milliyetçiliği bir politikaya dönüştürdükten sonra önem kazandığını belirtmiştir. Dolayısıyla modern bir olgu olan ulus ve devletin iç içe geçtiği bu anlayış Topçu’nun devlet algısıyla paralellik arz eder. Ancak söz konusu modern kuramcılarının ileri sürdüğü milletin Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Dönemi gibi modern olgularla açıklayan ve milleti “hayal” edilmiş veya “tasarlanmış” olgular olarak temellendiren görüşlerinin aksine Topçu, milletlerin en eski dönemde bile var olduğunu, ancak imparatorlukların bu milletleri gölgelediğini belirten Hayes (2010: 16) gibi düşünmektedir.

Topçu da tıpkı Hayes gibi modern döneme gelinceye kadar toplumların yüzyıllar boyunca milli bir kimliğe kavuştuğunu ileri sürerek modern milli devletlerin oluşmasını kaçınılmaz bulmuştur. Fransız İhtilali sonrası kurulan milli devletlere sıcak bakan Topçu’nun da modernitenin bir ürünü olan teritoryal milli devlet anlayışını benimsediği görülmektedir. Ancak Topçu (1970: 7; 2015: 123-124) mevcut milli-devletleri (ulus-devlet) yıkarak siyasi birlikler veya iktisadi ortaklıklar kurmak suretiyle milletlerarası bir teşekkül kurmayı asrın “siyasi suikasti” olarak nitelendirir. Ona göre Amerika ve Rusya milli devletleri kaldırıp yerine milli olmayan yapıları tesis etmektedir. Bu yönüyle milli bir karakter taşımadığını ileri sürdüğü ABD ve Rusya’yı milli devletlere düşman taraflar olarak niteler. Ona göre Rusya, Çarlık idaresine karşı kin üzerine kurulu bir devlettir. ABD ise bu kıtaya sığınan Avrupa kaçaklarının ve Avrupa’ya karşı haset içinde olan kesimlerin kurduğu bir devlettir. Öte yandan Amerika’nın yapısı milli gurur, kahramanlık

ve fedakârlık değil, “Yahudi hasedinin ele geçirdiği sermayedir.” Topçu'nun iddiasına göre ABD sermayesini elinde bulunduran Yahudiler, mason teşkilatları aracılığıyla milli devletleri yok etme hesabını gütmektedir. İdeal devletin kurtuluşu ise ancak “milli devlet davası” ile mümkündür. Ancak milli-devlet anlayışının zamanla örselendiği ve tanınmaz hale geldiğini düşünen Topçu, Türkiye'de ideal bir hükümetin henüz kurulmadığını ifade eder. Ona göre milli devleti, zamanında onu yüceltmiş olan Halife Ömer'lerin ve Yavuz'ların izinde yürüyenler kurabilir. Devleti demokrasi adıyla yönettiğini düşünen kesimlerin yanıldığını, devletin aslında dış güçler tarafından yönetildiğini ileri süren Topçu, mevcut devlette “iman” ve “aşk”ın eksik olduğunu, devletin “hamiyet” kavramından uzaklaştığını ve bir ahlakının olmadığını, bundan dolayı toplumun ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak olduğunu belirtir. Böyle bir devlette mahkeme, okul, sanat, aile hatta dini anlayış da bu sistem tarafından belirlendiğini ifade eden Topçu, bu “afet”ten kurtulmanın ve insanlığı felaha götüreceği yolun milli bir devletten geçtiğini ileri sürer.

Topçu, Hegel'i referans alarak “devlet, ilahi iradenin yeryüzünde gözükmesidir” anlayışını benimseyerek devleti “milletin şuuru”, “millet iradesinin gözüktüğü yer” şeklinde tarif eder. Ona göre devlet, Allah'a ve sonsuzluğa doğru giden hareketin bir durağı, bir menzildir (Topçu, 1948: 2). Topçu bu anlamda devleti “Allah'a ulaşmada son durak” (Dural, 2010: 303) olarak görmüştür. Topçu (2016: 60) Osmanlı Devletinin din ve devlet görüşünde, dini Allah'ın emri; devleti ise onun hareketi olduğunu söyler. Hegel'in “devlet, ilahi iradenin yeryüzünde gözükmesidir” şeklindeki ifadesi ile devlet nazariyesine ulaştığını belirten Topçu'ya göre, Hegel, eğer Müslüman bir düşünür olsaydı, bu görüşünün takipçisi olarak Fatih ve Yavuz'u bulurdu. Kara'ya (2006: 247) göre Topçu'nun Hareket felsefesinde dile getirdiği mistik ve tasavvufi bir tecrübeye dayanan bu görüşleri, Topçu'nun eserlerinde “ahlak nizamı”, “devlet nizamı” veya “ilahi nizam” başlıkları altında ele alınmıştır.

Topçu'nun felsefesinde bireyden başlanarak Allah'a giden yolda devleti de içine alan bir çizgisi vardır. *Hareket* dergisinde aktarılan yazıda “bütün büyük milliyetçiler büyük devletçilerdir” görüşü üzerinden devleti, “millet vücudunun ruh kazanması ve ilahi bir ruhun millete beden kazandırmasıdır” şeklinde tarif ile ruhun kaynağı millette görülmüştür. Bu yaklaşım ile “mistik ruh”un devlete yön verdiği ve milletin “feyiz kaynağı” olduğu ileri sürülmüştür. Devletin olduğu yerde “hayat ve ruh sahibi millet”in de olduğu tezi üzerinde hareket eden Topçu şunları ifade etmiştir:

“Milletten doğan devlet, sonra da millet için mektep oluyor. Bin yıllık tarihimizin otoriteli devlet nizamı bir devlet harikasıdır. Rejim şekli ne olursa olsun o bir kalıptır. Zamanımız her sahada, ahlakta ve sanatta, siyasette ve iktisatta, hatta terbiyede bile, gerçek bir otoritenin ortaya çıkmasına en fazla muhtaç olduğumuz bir devirdir. En iyi denilen bir devlet şeklinin dahi, kabiliyetsiz ve kudretsiz ellerde en fena akıbete götürülebileceğini hepimiz biliyoruz. Her vücuda göre hazır devlet ve rejimler bulunamaz. Biz kendi elbisemizi kendi vücudumuza göre kendimiz hazırlayacağız. Kendi mazimiz ise bizim kendi kabiliyetlerimizi, kendi irademizi ve kendi kuvvetlerimizi yine bize tanıtmaktadır. Bizim için en emin kılavuz, kendi tarihimiz, kendi mazimizdir.” (*Hareket*, 1972: 8).

Topçu devlet ve rejim şekillerinden daha çok milli ve geleneğe bağlı bir devlet tasavvuruna sahiptir. Nitekim burada muhafazakâr düşünürlerin savunduğu, geçmişle

şimdiki zamanın bütünselliğini ve geleneğin kuşaktan kuşağa aktarılması savunulur. Muhafazakâr düşüncenin vurguladığı din, aile, mazi, toplumsallık (Beriş, 2006: 83) ve ahlak gibi öğeler Topçu için önemli hususlardır. Bu yönüyle Cumhuriyet modernleşmesinin geleneği yok sayan anlayışı ve inşa edilen seküler ulus-devlet karakteri Topçu'nun savunduğu milli devlet algısına uzaktır. Onun *Yarınki Türkiye*'si de maziden güç alarak yeni bir dünyanın inşasını öngörmektedir.

Topçu'nun ortaya koyduğu devlet anlayışı, milliyetçilik ve muhafazakârlık düşüncesinin eklemlendiği, devletin millet ile bütünleşerek "kutsiyet" kazandığı ve otoritenin dayanağının devlet olduğu görüştür. Bu durum Avrupa muhafazakârlığında, "millet, devlet ve otorite" (Doğan, 2011: 215-216) ile benzerlik göstermektedir. Topçu, bin yıllık devlet anlayışıyla izah ettiği "merkeziyetçi ve otoriteli devlet" modelinde hükümdarın da sorumlu olduğu "totaliter" esaslara dayalı bir sistemi öngörür. Ona göre devletin merkeziyetçi oluşu, üç kıtaya yayılan ülkenin tek merkeze bağlı olmasıydı. Ancak onun merkeziyetçiliği Eski Roma İmparatorluğu'nda olduğu gibi "koyu merkeziyetçilik" değil adalet, ehliyet ve sorumluluk prensiplerine dayalıdır. Ayrıca akılcı bir hukuk ve ahlak nizamına bağlıdır. Ona göre Orta Asya'da kurulan Türk devletleri bu merkeziyetçilik özellikleri olmadığından dolayı hemen yıkılmışlardır. Devletin otoriter vasfı ise "tam iktidar" şeklinde tanımlanmıştır. Ancak bu otorite Avrupa'nın Orta Çağ krallıklarında olduğu gibi hükümdarların keyfi iradesinden farklı olduğunu belirten Topçu bu durumu şöyle izah etmiştir:

"Otoriteyi temsil edenler her hareketinde Allah'a hesap vermeğe mecburdur. Ancak bu hesap verme sorumluluğu sadece ahirete bırakılmak suretiyle hükümdarın ferdi iradesine terk edilmemiştir. Devlette fitne yaratabilecek her hadise önünde, hatta bizzat kendi kılıcıyla bir hükümet reisinin kellesini düşüren Yavuz gibi otoriter bir padişah, Zembilli Ali Cemali Efendi gibi fazıl ve cesur bir müftünün Allah emrini ihtar eden iradesi önünde eğilir. Halkın dimağını teşkil eden ilmiye teşkilatı, devlet idaresinde mühim bir role sahipti. Devletler devirerek cihan mülkünü kendisi için küçük bulan ve bir hamlede yeryüzünün halifeliği ile Türk devletini birleştiren aynı sultan, divan-ı hümayunun bir itirazı ile en büyük kararını geri alır. Meclis karşısında geriler. Zira divan denilen meclisin geleneklerine karşı gelmek kimsenin haddi değildir. Onlarda otorite, halkın isteği ile Hakkın iradesinin birleştiği yerde cihad yapıcı kudretti. Bu iktidarın dışında bıraktığı ve mutlaka boğduğu şey, her taraftan fıskırmağa kabiliyetli anarşi, yani devlet nizamını yıkmak isteyen şerir kuvvetlerdi. Üçüncü karakteri hür bir totalitarizme dayanmış olmasıdır." (*Hareket*, 1972: 9).

Topçu'nun isyan ahlakında ele aldığı önemli hususlardan biri de sorumluluk kavramıdır. Burada ele alınan sorumluluk ve adalet mefhumu manevi bir ruha dayanır ve öncelikle mistik ruhlarda belirir. Diğer ahlak anlayışlarında sorumluluk bir caydırma sebebi iken Topçu'da "insanın içinden gelen bir itme kuvveti, harekete geçirici kuvvet ve sonsuzluğa atılmak isteyen bir irade" (Karaman, 2009: 81) şeklinde tezahür eder. Bundan dolayı onun isyan ahlakında ihtiras otoriteden daha yıkıcıdır. "Otoriteler birey ve toplumun başında bir balyoz gibi ise, ihtiraslar hepsini sürükleyen nehir gibidir." Topçu'da ahlak isyanı "insanı, aileyi, milleti, devleti, sanatı, insanlığı yaşatıp onları ihya edendir ve özellikle Anadolu Türk milletine birlikte yaşamayı sevdirecek olan güçtür" (Aydoğdu, 2009: 449, 459). Topçu milli devlet anlayışında ahlakı temel unsur olarak görmektedir. Ünal'a (2010: 474) göre de "Nurettin Topçu'nun bütün davası İslam ahlakına dayanan bir cemiyet düzeni kurmaktır." Topçu'nun devleti kutsayan ancak

insanı da ön plana alan ve devletin bekası için elzem gördüğü “otoriter” devlet anlayışı kimilerine göre eleştiri konusu olsa da Kara (2006: 244) onun siyaset ve devlet telakkisini bir “ihya” hareketi olarak tanımlar. Topçu, kimi muhafazakârların dini bir anlam yüklediği “millî” kavramını ise modern anlamdaki “ulus” kavramıyla mı yoksa “din” anlamında kullanılan “millî” bağlamında mı değerlendirdiği tartışmalıdır.

Her devletin kuruluşuna sebep olan önemli hadiselerin olduğunun altını çizen Topçu, Türk devletinin kuruluşunda rol oynayan en mühim unsurun, devletin kurucusu olan Osman Bey'in, Orhan Bey'e vasiyetinde dile getirdiği: “Oğlum, kuru kavga ile cihangir olma sevdası bize yaraşmaz. Bizim maksadımız din yolunda mücahit olmaktır” ilkesidir. Bu düşüncenin Alparslan'dan beri Anadolu Türklüğünün ruhunda kök salmış bir tahayyüle dönüştüğünü, devletin üç büyük müesseseden güç aldığını savunur. Bu üç müessese “ordu, medrese-tekke teşkilatları ve toprak düzeni” dir. Devleti kuran “ilahi irade”ye bunların kaynaklık ettiğini öne süren Topçu, bu müesseselerin aynı zamanda milleti meydana getirdiğini ve köklerini İslamiyet'ten aldığını ileri sürmektedir. Tanzimat döneminden beri Batı'dan alınan müesseselerin ise milli bünyeye uygun olmadığını belirten Topçu, askeri, eğitim ve toprak düzeni ile ilgili önerilerde bulunmaktadır. Ona göre Türk eğitim sistemindeki modern okullar medreselerin boşluğunu dolduramamıştır. Yine sosyal hayattaki vazifeleri bağlamında tekke ve zaviyelerin yerine yeni kurumlar kurulamamıştır. Onun yerini doldurmak iddiasıyla kurulan Halkevleri ise “millî kültürü işleyecek yerde, millî duygulara karşı hareket etmiştir. Millet zincirleme devam eden savaşların madden ve manen yorgunu iken, halkevleri Anadolu tarihinin ilk balolarını veriyordu.” Topçu devamında bu üç müessesenin ordu ayağına da vurgu yaparak millî devletin vasıflarını şöyle izah etmiştir:

“Tarikatlara bağlanan Türk ordusunun hedefi cihattı. Cihat istila değildir, hegemonya harbi de değildir; Allah adını yüceltmek için sadece bir vasıttır. Anlaşıyor ki, Türk ordusunun yapısı gibi iradesi de dine bağlıydı... Daha sonraları kurulan Yeniçeri ocağı, devletin kuvvetli olduğu zaman yaptıkları müsbet hizmetlere rağmen devletin ve dini otoritenin zayıflamasıyla birlikte devşirme çocukları imparatorluğun yükünü çekemedikleri gibi, başına da bela oldular... Selçuklu ve Osmanlı Devletlerini bir aile ve hanedan devleti olarak mütalaa etmek, tarihi bilmemezliktir. O devletler, serhattaki akıncısından medresedeki ulemasına ve köy imamına kadar bütün bir milletin el ve gönül birliğiyle vücuda getirdiği tam manasıyla millî devletlerdi. O devletlerin bir felsefesi ve cihana hükmeden adaleti ve hukuku ile ne yapacağını bilen idarecileri vardı. Onlar millî devletlerdi... Millî devletlerimiz, Türk-İslam medeniyetinin vücuda getirilmesinde en büyük role sahiptiler” (*Hareket*, 1972: 10-11).

Topçu (1970: 7), milletin iradesini dış tesirlerden kurtaracak millî devletin, bin yıllık mazisinden, alın terinden, “Hak uğrunda dökülen kılıç kanından” yaşam bulduğunu söyler. Bu bağlamda romantik milliyetçi görüşün devlete bağlı kitlelerin geçmişe dönük aidiyet ve bağlılığını sağlayacak argümanlarını Topçu'da da bulmaktayız. Bu bakımdan siyasi ve manevi öncülere gönderme yapılmıştır. Osman Bey, Yıldırım Bayezid ve Yavuz Selim'in iradesi, Hüseyin Avni Ulaş'ın aşkı ve Mehmet Akif'in imanından yola çıkanların bu millî devleti kuracağını ileri sürmüştür. Bunun için öncelikle millî devletin “yüzyıllara gömülü iradesinin dış tesirlerden” korunup yaşatılması gerekmektedir. Kurulacak millî devletin “şekil”den daha çok “ruh”unun önemine vurgu yapan Topçu'nun 1970'de kaleme aldığı ve muhtelif tarihlere dile

getirdiği “Milli Devlet”in özellikleri şöyle sıralanabilir. Milli devlet, milleti için çalışırken milletin zaafalarını bilecek ve halkın şahsi çıkarlarına engel olacak ancak halkın emeğinin karşılığı hakkıyla verecektir. Bununla birlikte milli devlet, milleti çok çalıştıracak emeğinin büyük payını ise genelin selameti için kullanacak. Böylece sömürge sistemi içinden çıkılarak dünyanın büyük sermayesini elinde bulunduran Yahudilerin dünyadaki emellerine hizmet edilmeyecektir. Aynı zamanda devlet, yabancı arzularla dışarıdan gelecek menfaatçilere fırsat vermeyecek, “ahtapot” gibi ülkeyi saran hedeflerine fırsat tanımayacaktır. Milli devlet, diğer devletlerle rekabet halinde olmayacak ve dış müdahaleye fırsat vermeyecek. Milli devletin ortak pazarı ve yabancı okulları olmayacaktır (Topçu, 1970: 7).

Milli devlet anlayışında devlet, demokrasi ile halkın desteğini aldıktan sonra “iradesini mesuliyetiyle” birleştirecek ve milletin iradesinin önemini dile getirecektir. Yönetimde baskının değil kanunun hâkim olmasını sağlayan devlet, toplumda huzuru tesis eder. Bundan dolayı milli devlet, “kanun kuvvetini her kuvvetin üstünde yaşatabilen devlettir.” Milli devlet, gerçek adaleti, eşitliği ve refahı temin eder. Mahkemede, okulda, hastanede, pazarda zengin ile fakir ayrımını ortadan kaldırır. Milli devlet gelir dağılımındaki adaletsizliğe de müsaade etmez ve sefaletle göz yummaz (Topçu, 1970: 7). Bu bağlamda milli devlet, demokrasi adıyla siyasi entrikalarla kitlelerin desteğini aldıktan sonra topluma baskı yapmaz ve kanunu hâkim kılar. Kanun kuvvetini her türlü kuvvetin üstünde sayar ve halkın iradesini sorumluluklarıyla birleştirir. Halkın iradesinin devlette olduğu gibi diğer tüm kurumlarda da hâkim kılmak esas gayedir (Topçu, 1948: 15). Milli devlet anlayışında demokrasiye vurgu yapan Topçu, demokrasinin mahiyetini “madde-ruh” kavramları etrafında şekillendirir. Önem attığı hususlar “eşitlik ve özgürlük” gibi değerlerdir (Koç, 2020: 6337). Topçu bu açıdan yöneticilere adaleti tesis eden, eşitliği ve refahı temin eden bir sorumluluk yüklemektedir.

Topçu'nun (1970: 7) milli devlet anlayışında eğitim önemli bir yer tutar. Milli devlette eğitim parasız olmalıdır ve nesiller eğitim kurumlarında “para” ile değil, millete verdiği “hizmet” sözüyle eğitimlerini tamamlar. Ayrıca fırsat eşitliğini sağlayacak olan devlet, halkın fakir çocuklarının eğitimine önem vererek onları yetiştirmelidir. Milli devlet, fikir ve irfan ordusu olması gereken gençliğin, anarşist hareketlere katılmasına ve toplumda huzursuzluklara sebep olmasına engel olur. Öte yandan yetişmiş bireylerin beyin göçüne karşı çıkan Topçu, Amerika'ya doktor, Almanya'ya işçi gönderen ve bu “faciayı” normal karşılayan devletin, milli devlet olamayacağını belirtir. Bu durumu “milletinden kaçma akımı” olarak niteler ve bunun akıbetini “felaket” olarak yorumlar. Onun için yeni bir toplum ve ahlak düzeni için milli bir eğitime ihtiyaç vardır. Milli eğitim öncelikle milli bir tarih anlayışına dayandırılmalı, eğitim felsefesi, mekteplerin mimarisinden edebiyata, sanattan sinemaya kadar aynı ruhu taşımalıdır (Gündüz, 2015: 61). Topçu devlete eğitim hususunda mesuliyet yüklerken eğitim politikasının da İslam ahlak ve irfanına dayandırılması gerektiğini savunur. Öte yandan milli devletin vasıflarından biri de toplumun milli bir şuur kazanmasında etkili olacak medya anlayışına sahip olmasıdır. Bunun için basın ve yayın araçlarının farklı idealler peşinde koşan ve toplumu yozlaştıran politikasına müsaade etmez. Bu bağlamda milli devletin yayın organları, yabancı ideoloji ve heveslerin veya yabancı milletlerin yaşam tarzlarının bir taşıyıcısı olarak değil, milli terbiyeye bağlı “millet mektepleri” olarak işlev

görmelidir. Millet orada kendi ruh ve sanatını dinler ve gerçek benliğini bulur, ondan disiplin ve toplum düzenini öğrenir. Yine milli devlet, mekâna dönük bir anlayışa sahiptir. Bu doğrultuda devlet bireylerin yüksek binalar yapmasıyla değil, büyük ve geniş yollar yapmasıyla övünen devlettir. İnsanı merkezde gören anlayışla milli devletin görevi, şehirdeki otomobil sayısını arttırmak değil, yollarda yürüyen halkın huzurunu yükseltmektir. Aynı zamanda milli devlet, dilini ve dinini kutsal kurumlar olarak koruyan devlettir. Ona göre dindarın kindar, dinsizin ruhsuz ve saldırgan olduğu yer, milli devlet değildir. Milli devlet yabancı dillerin etkisinden kurtulan, okullarda ve kitaplarda kendi dilini yabancı dillerden üstün gören devlettir. Toplumsal hayatın her alanında yabancı dillerin ve kavramların egemen olmasına müsaade etmez (Topçu, 1970: 7). Başka bir makalesinde ise durumu şöyle izah eder: "... milli zihniyemiz, bozulmadan muhafaza edilmiş bir milli dilimiz yok. Bu şehrin her tarafındaki sokak, otel, meslek ve dükkân isimlerine bakınız. Hepsi bir mübarek dilimize suikast yapıcı hançerler gibi gözlerinize saplanacaktır." (Topçu, 1972: 26). Topçu, yabancılaştırmanın mekânlar üzerindeki etkisiyle yabancı isim ve tabelaların Türk ruhundan uzaklaşma olarak telakki ettiğinden dilin de millileştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Topçu'nun ortaya koyduğu milli devlet, teknikten önce insanı yetiştiren, insanı merkeze alan, "paranın ve kalabalığın değil, hakkın ve aşkın devletidir." Temelinde "ahlak devleti" olan milli devlet, "iktisat devleti" de değildir. Bundan dolayı milli devlet, "sefaletimizin değil, düşüncemize inen ilahi ilham ile aşkın vereceği devlettir." Topçu kurulmasını düşündüğü milli devletin temellerini atacak olanların referans olarak egemen güçlerin yerine milli ve yerli değerlere işaret ederek Osman Gazi'nin vasiyetiyle hareket etmelerini belirtmiştir (Topçu, 1970: 7). Topçu aslında Anadolu'da kurulan devletin en büyük başarısının aranılan ve ruh dünyamızda gerçekleşecek bir "Rönesans"a bağlar. Türk Rönesans'ı olarak ifade ettiği mefhum "romantizm" ile birlikte doğacak ve hayat bulacaktır. Bu romantizmin kaynağı ise Anadolu irfanı olacaktır (Aktaran, Duran, Polat, 2015: 2). Ancak Atlansoy, (2006, 377) Avrupa Rönesans ve romantizminin Hz. İsa'nın getirdiği aşk ahlakına bağlayan Topçu'dan yaptığı alıntıda onun "pozitivist" bir fotoğraf verdiğini üzümlere ifade eder.

Topçu'nun milli devlet anlayışı onun Anadoluçuluk milliyetçiliği, İsyân Ahlakı ve Müslüman Anadolu Sosyalizmi düşüncesi etrafında bina ettiği fikirlere dayandığı söylenebilir. Nitekim Topçu, milliyetçilik anlayışında bin yıllık Türk-İslâm tarihine vurgu yaparak Anadolu'da Malazgirt zaferi ile kurulan tarihe göndermede bulunur. Milli devleti de sadece Anadolu coğrafyası ile sınırlandırarak Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Türklüğü ve İslâm toplumunu görmezden gelmiştir. Bilge'nin (2011: 177) de işaret ettiği üzere ulus devlet modeli medeniyet ile kıyaslandığında Topçu'nun Anadolu ile sınırlandırılmış anlayışı medeniyetin mahiyetiyle çelişen bir durumdur. Nitekim medeniyetin evrensel olduğu göz önüne alındığında İslâm medeniyeti açısından önem atfedilen Semerkantlar, Taşkentler, Buharalar gibi coğrafyalar görmezden gelinemezdi.

Buna rağmen Topçu (1972: 21) Müslüman olan Türklerin birçok hasletinin olduğunu İslâm ile tanışmayanların ise Türklükten uzaklaştığını belirtmektedir. Ona göre, göçebe olarak yaşayan Türkmenler Şamanlıktan çıkıp İslamiyet'e girmiş, Anadolu'ya yerleşerek, "İslâm'ın sinesinde yaşayan" "çiftçi" bir milleti meydana getirmiştir. Bu bağlamda yaşanan evrensel inkılap, "İslâm dininin Türk'ün ruh ve ahlakında yaptığı inkılap" olduğunu belirten Topçu (2017: 69) İslamiyet'in Türk'ü

“insanlık seviyesinin en yukarı kademelerine yükseltti”ğini savunmaktadır. Yine Topçu'nun milli devlette ifade ettiği kapitalizm eleştirisi ve sosyalizm vurgusu, *Hareket* dergisinin ilk sayılarından başlanarak “Yarınki Türkiye” adlı eserinde de dile getirdiği hareket felsefesinin unsurlarından “toplum nizamı” veya “Müslüman Anadolu Sosyalizmi” ile paralellik göstermektedir. Öne sürdüğü milli devlet anlayışı da fikirsel ve tarihsel arka plana dayandırılmaktadır.

Kara (2012: 242) Topçu'nun milli devlet anlayışının teokrasi veya dine dayanmadığını belirtmektedir. Ona göre Topçu “itibarsız kılınan, toplumun hafızasından silinmeye çalışılan dini/siyasi kavram ve üslupları diriltici yorumlara” cesaretle gitmiştir. Burada ulaşmaya çalıştığı gerçeklik kadar bir “millilik/yerlilik” arayışı vardır (Kara, 2006: 247). Öte yandan Topçu'nun düşüncesinde din ve devlet birbirinden ayrılmaz ve “din Allah'ın emri devlet onun hareketidir.” Bu yönüyle onun devlet anlayışı Farabi'nin Erdem'i ile paralellik göstermektedir (Emre, 2006: 317). Türkmen (2010: 69-70), Topçu ile ilgili yorumunda teritoyal milliyetçilik anlayışıyla yola çıkan düşüncenin zaman içinde devleti, dini-ulusal menkıbelerle kutsallaştırdığını ileri sürerken, Dural (2010:303), devlete bu kadar yer veren bir düşünürün devleti eleştirmesine rağmen nihayetinde “devlete bağımlı” biri olmaktan kurtulamayacağını öne sürmektedir. Öte yandan Batı'nın sömürgeci ve kapitalist yönüne ve onu temsil eden Amerika'ya mesafeli olan Topçu, “Batının kültürel derinliğini temsil eden Avrupa'ya hayran”dır (Emre, 2006: 46). Topçu'nun devlet anlayışı, muhafazakâr düşüncede olduğu gibi “devlet-din gibi kurumlara karşı saygı, onları meşruiyetleri ile birlikte yıpratmaktan kaçınma, otoriteye toplumun selameti açısından ahlaki görevler verme” (Öztürk, Mollaer, 2006: 54) gibi kabullere dayanmaktadır. Yine Avrupa'da yaşanan gelişmelere paralel olarak gelişen, dinden bağımsız, milletin devlet yönetimindeki yerinin tartışıldığı ve Yakın çağda devleti meydana getiren toprak unsuru (Ay, Uçar, 2015: 204) gibi gelişmeler Topçu'nun milli devletinin dayandırdığı tarihsel gelişmelerdir. Onun düşüncesi Aydınlanma döneminin inşa ettiği modern devlet ile 1776 Amerikan, 1789'da Fransız Devrimleri ile pratikte ulus şeklinde teşekkül eden devleti (Erol, 2020: 13) referans alan bir paradigmaya dayandığı söylenebilir. Topçu'nun milli devlet anlayışının düşünsel arka planı Fransız İhtilali sonrası dünya geneline yayılan milliyetçiliğin vatan/toprak temelli yansıması olduğu ve bu anlayışın mistik/tasavvufi bir terkibine dayandığı söylenebilir. Öte yandan Topçu'nun milli devleti bir taraftan ütöpik anlayışa dayanırken diğer taraftan modern dönemde kurulan ulus-devlet modelleriyle benzerlik taşımaktadır. Milli ve yerli bir devlet anlayışı öneren Topçu'nun fikirleri farklı kesimlerce kabul gördüğü ve kimi zaman bazı siyasetçilerin söylemlerine yansıdığı görülmektedir.

Sonuç

Topçu'nun milli devlet anlayışı onun Anadoluçuluk milliyetçiliği, İsyan Ahlakı ve Müslüman Anadolu Sosyalizmi düşüncesi etrafında bina ettiği fikirlere dayandığı söylenebilir. Topçu'nun Anadolu'yu merkeze alarak geliştirdiği fikirleri Kemalist, İslamcı veya Türkçü düşüncenin bazı yönlerine tepkisel olarak gelişen sentezci bir yaklaşımdır. Kemalizm başta olmak üzere İslamcı, ümmetçi, Türkçü, Turancı ve Batıcı düşüncelere eleştirel yaklaşmasına rağmen Topçu'nun düşüncesinde tüm fikir akımlarının nüvelerini de barındırdığı söylenebilir. Her ne kadar kendine has reaksiyoner ve tepkisel bir duruş sergilese de Kemalizm'in ulus-devlet fikriyle örtüşen düşüncelere sahiptir. Yine fikri bir akım olarak İslamcılığa eleştirel yaklaşırsa bile ortaya koyduğu fikirler, İslamcı bir

düşünceyi de aksettirmektedir. Aynı zamanda Türkçü düşünceyi benimsemediğini ortaya koymasına rağmen Türklük ve Anadolu ile ilgili görüşlerinde milliyetçi düşünce ile paralel fikirleri bulunmaktadır. İşte bu fikirleri kendi düşünce dünyasında İslami mistik tonu daha ağır basan bir biçimde eklektik olarak ortaya koyan Topçu, milli devlet anlayışını da bu çerçevede belirlediği söylenebilir. Ancak onun “milli” kavramına yüklediği anlam, İslami bir çerçevede mi yoksa modern ulus anlayışıyla mı olduğu mevzuu tartışmalıdır.

Bununla beraber Topçu'nun merkezîyetçi ve otoriter olarak tanımladığı milli devlet anlayışı, eğitim sistemi başta olmak üzere, ekonomik ve askeri yapısı ile milli bir anlayışa dayandırılır. Topçu maziye bağlı kurulacak milli devletin tüm kurumlarının ilham kaynağını ise İslamiyet'te bulmaktadır. Anadolu'yu İslam'ın merkezine alarak, ahlak nizamı ve mistik bir ruh ile devlet anlayışının çerçevesini çizmesine rağmen milli devlet anlayışını modern devletin referanslarıyla izah ettiği görülmektedir. Topçu'nun Batıda almış olduğu eğitim göz önüne alındığında Batılı paradigmalara açıkladığı, Batı felsefesine dayandırdığı fikirleri, sosyal ve siyasi alandaki tasavvurları onu farklı kılan bir düşünür olarak ön plana çıkarmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akın, Mahmut. H, Meşe, Ertuğrul, 2013, “Türkiye’de Muhafazakârlığa Nurettin Topçu’nun Eleştirel Katkısı”, *Muhafazakâr Düşünce*, Yıl. 10, Sayı. 37, s. 141-154.
- Aksakal, Hasan, 2016, *Türk Muhafazakârlığı, Terennüm, Tereddüt, Tahakküm*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Anderson, Benedict, 2015, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, çev: İ, Savaşır, İstanbul: Metis Yayınları.
- Ay, Hakan, Üçar, Öznur, 2015, “Devletin Gelişim Süreci”, *İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2, 195-206.
- Aydoğdu, Hüseyin, 2009, “Ahlâk Filozofu” ve “Hareket Adamı” Olarak Nurettin Topçu”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 40. s. 439-462.
- Beriş, Hamit Emrah, 2006, “Tarih Bilinci Olarak Muhafazakârlık ve Türk Muhafazakârlığında Tarih Algısı”, *Muhafazakâr Düşünce*, Yıl. 2, Sayı. 8, s. 79-102.
- Bilge, Muhittin, 2011, “Nurettin Topçu ve Medeniyete Milli Bir Alan Açma Çabası Olarak Anadolu Medeniyet Perspektifi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13/2, s. 167-182.
- Çınar, Metin, 2013, *Anadoluculuk ve Tek Parti CHP’de Sağ Kanat*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doğan, Necmettin, 2011, “Türk Muhafazakârlığının Devlet Algısı: Nurettin Topçu Örneği”, *Doğu-Batı*, 14(58), s. 213- 228.
- Dural, A. Baran, 2010, *Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu, Başkaldırı ve Uyum*, İstanbul: Kriter Yayınları.

- Duran, Hasan, Polat, Aydın, 2015, "Nurettin Topçu'da Milliyetçilik ve Anadolu Milliyetçiliği", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 28, Haz. S. 1-4.
- Emer, Yener, 2006, "Nurettin Topçu'nun Din ve Devlet Anlayışı", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Özel sayı Nurettin Topçu)* Sayı:109, s. 306-318.
- Emre, Akif, 2020, *Portreler*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Erol, Abdullah, 2020, *Bir Deifikasyon Öyküsü Modern Devlet*, İstanbul: Endülüs Yayınları.
- Gündüz, Mustafa, 2015, "Muhafazakâr-Modernist Bir Cumhuriyet Aydını: Nurettin Topçu'nun Eğitim Görüşleri", *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, Kış, Özel Sayı, 45-88.
- Hayes, Carlton J. H. 2010, *Milliyetçilik Bir Din*, çev: M. Çiftkaya, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Hobsbawm, Eric. J, 2014, *Milletler ve Milliyetçilik*, çev: O. Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kara, İsmail, 2006, "Bir Siyasi İhya Hareketi: Topçu'da Siyaset ve Devlet Telakkisi", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Özel sayı Nurettin Topçu)*, Sayı.109, 244-254.
- Kara, İsmail, 2012, *Din ile Modernleşme Arasında Çağdaş Türk Düşüncesinin Meseleleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kara, İsmail, 2012, Nurettin Topçu (1909-1975) *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde, (C. 41, s. 252.)
- Kara, İsmail, 2013, *Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaman, Hüseyin, "Nurettin Topçu'nun Felsefesinde İsyân Ahlakı", *Muhafazakâr Düşünce*, Yıl. 5, Sayı. 19-2079-90.
- Koç, Yunus, 2020, "Muhafazakâr Bir Düşünür Olarak Topçu'nun Demokrasi Yaklaşımı", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Yıl. 10, Cilt. 16, Eğitim ve Toplum Özel Sayısı, s. 6318-6343.
- Künyesiz, 1953. "Türk Milliyetçiliğinin Asli Kaynakları", *Hareket*, Sayı. 3.
- Künyesiz, 1966, "Hareketin Sakladığı Sır", *Hareket*, Sayı. 1.
- Künyesiz, 1969, "Hareketin Otuz Yılı", *Hareket*, Sayı. 37.
- Künyesiz, 1972, "Milliyetçiliğimiz", *Hareket*, Sayı.73.
- Mollaer, Fırat, 2008, *Türkiye'de Liberal Muhafazakârlık ve Nurettin Topçu*, İstanbul: Dergâh Yayınları,
- Öğün, Süleyman Seyfi, 1992, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Öztürk, Armağan, Mollaer, Fırat, 2006, "Muhafazakâr İdeoloji ve Rasyonalite", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:35, Ekim, s. 49-72.
- Renan, Ernest, 1946, *Nutuklar ve Konferanslar*, çev. Z. Ishan, Ankara: Sakarya Basımevi.

Somuncu, Selim, 2006, "Modernist İdeolojinin Karşısında Gelenekçi Bir Reformist: Nurettin Topçu", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Özel sayı Nurettin Topçu)* Sayı:109, s. 244-254.

Somuncu, Selim, 2006, "Nurettin Topçu'nun İki Yazısı Üzerine", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Özel sayı Nurettin Topçu)* Sayı:109, s. 377.

Suveren, Yaşar, 2014, "Cumhuriyetçi Radikal Modernizme Karşı Anti-Modernist Bir Entelektüel Olarak Nurettin Topçu", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt. 9, Sayı. 2, s. 23-44.

Şehsuvaroğlu, Lütfü, 2011, *Türk Sosyalizmi ve Nurettin Topçu*, Ankara: Elips Kitap Yayınları.

Şen, Hasan, 2016, "Nurettin Topçu'nun Türk Düşüncesindeki Sıradışı Yeri", *Kültür Dünyamızın Mimarları*, Editör: Ünal Bozyer, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Mayıs-2016, s. 35-70.

Şimşek, Ahmet, Satan, Ali, 2011, *Milli Tarihin İnşası (Makaleler)*, İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Topçu, Nurettin, 1939, "Bizde Milliyet Hareketleri", *Hareket*, Sayı. 3.

Topçu, Nurettin, 1939, "İçtimai Sınıflar", *Hareket*, Sayı. 2.

Topçu, Nurettin, 1943, "Millet ve Milliyet", *Hareket*, Sayı. 12.

Topçu, Nurettin, 1948, "Devlette Hakimiyet", *Hareket*, Sayı. 22.

Topçu, Nurettin, 1948, "Devlette İrade", *Hareket*, Sayı. 21.

Topçu, Nurettin, 1968, "Türk Milliyetçiliği ve Komünizm", *Hareket*, Sayı. 32.

Topçu, Nurettin, 1970, "Milli Devlet", *Hareket*, Sayı. 60.

Topçu, Nurettin, 1972, "Milliyetçiliğimizin Esasları", *Hareket*, Sayı. 73.

Topçu, Nurettin, 2015, *İradenin Davası Devlet ve Demokrasi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, Nurettin, 2016, *Büyük Fetih*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, Nurettin, 2016, *İsyan Ahlakı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, Nurettin, 2017, *Yarınki Türkiye*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, Nurettin, *Varoluş Felsefesi, Hareket Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Türkmen, Hamza, 2010, *Ulusçuluk Çıkmazı*, İstanbul: Ekin Yayınları.

Ünal, Vehbi, 2010, "Nurettin Topçu'nun Düşünce Sisteminde Devlet ve Demokrasi", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt. XIV, Sayı. 2, s. 469-485.